

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm**Förstärkt skydd av kulturegendom vid väpnad konflikt och under ockupation (Ds 2014:36)**

Riksarkivet har tagit del av departementspromemorian och tillstyrker förslaget att ratificera tilläggsprotokoll II till 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (tilläggsprotokollet). Riksarkivet delar bedömningen att svensk rätt, tillsammans med de föreslagna bestämmelserna och administrativa åtgärderna, uppfyller de krav som tilläggsprotokollet ställer. Däremot har Riksarkivet invändningar mot placeringen av straffbestämmelsen i kulturmiljölagen (1988:950). Riksarkivet har också ytterligare synpunkter som bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Promemorian lägger mycket stort fokus på den fasta kulturegendomen. De intressen som Riksarkivet har att beakta – lös egendom i form av olika typer av arkivalier, samt de byggnader där arkiven förvaras – nämns bara i förbigående. Detta trots att även lös kulturegendom, och de platser där denna förvaras, finns med i definitionen av kulturegendom i Artikel 1 i 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (konventionen).

På sidan 33 i promemorian sägs att ”Kärnan i den kulturegendom som avses torde utgöras av byggnader eller miljöer som är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950), men därutöver finns också kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader skyddade enligt miljöbalken (1998:808) och plan- och bygglagen (2010:900). Artikel 1 omtalar därutöver kulturföremål av flera slag.” Vad dessa lösa kulturföremål består i, utvecklas inte ytterligare i promemorian. Man presenterar inte heller några argument för varför kärnan i kulturegendomen skulle vara den fasta kulturegendomen.

På sidan 77 i promemorian sägs att ”De kriterier som gäller för urvalet av kulturegendomar med förstärkt skydd enligt tilläggsprotokoll II, däribland att de ska vara ”av största vikt för mänskligheten”, bör i princip bara gälla världsarven”. Inte heller här för man något resonemang om varför endast fast kulturegendom skulle kunna komma ifråga. Riksarkivet vill i sammanhanget erinra om Unescos världsminnesprogram, Memory of the world (MOW General Guidelines to safeguard Documentary Heritage; CII-95/WS-11rev), som stödjer ländernas bevarande av värdefulla objekt inom det skriftliga

kulturarvet. Det kan vara dokument på papper, sten eller trä, foto, film eller i digitala format. Sverige har bidragit med sex objekt till Unescos förteckning över världsminnen: Astrid Lindgrens arkiv (2005), Emanuel Swedenborgs arkiv (2005), Ingmar Bergmans arkiv (2007), Alfred Nobels familjearkiv (2007), Silverbibeln, codex argenteus (2011) och Stockholms stads byggnadsritningar (2011).

Riksarkivet delar inte bedömningen att kulturmiljölagen är den lämpligaste placeringen av straffbestämmelsen om militär användning av särskilt betydelsefull kulturegendom. Kulturmiljölagen behandlar bara en liten del av den kulturegendom som avses i konventionen. Även sådan lös kulturegendom som inte omfattas av kulturmiljölagen bör, enligt Riksarkivets mening, kunna komma ifråga för förstärkt skydd enligt tilläggsprotokollet. Riksarkivet vill därför istället förorda det alternativ som nämns på sidan 69 i promemorian; att placera bestämmelsen i en egen lag.

Slutligen vill Riksarkivet erinra om att arkivlagen (1990:782) innehåller bestämmelser om skydd för arkiv. Däremot omfattar bara detta skydd de statliga, kommunala och landstingskommunala myndigheternas arkiv, sådana arkiv hos enskilda organ där allmänna handlingar förvaras till följd av bolagiseringen av myndigheter samt de allmänna handlingar som Svenska kyrkan förvarar från tiden före separationen från staten. Enskilda arkiv omfattas inte av arkivlagen.

Riksarkivarien Björn Jordell har fattat beslut i detta ärende. Vid den slutliga handläggningen deltog sektionschefen Johanna Fries Markiewicz och juristen Ulrika Sturesdotter Andersson, föredragande.

Björn Jordell

Ulrika Sturesdotter Andersson